

تحریر

تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی ایران

(مجموعه برنامه داستان انقلاب از رادیوی بی بی سی)

همراه با مقدمه و توضیحات

به کوشش: ع. باقی

فهرست مطالب

سخن ناشر ۱۳

پیشگفتار ۱۹

داستان انقلاب . قسمت اول: ۱۳۶۸/۷/۷ ۳۵
- عناصر تشکیل دهنده مشروطیت ، بعنوان در آمد انقلاب سال ۵۷

داستان انقلاب . قسمت دوم: ۱۳۶۸/۷/۱۴ ۴۵
- کار شکنی محمد علی شاه در استقرار مشروطه و وقوع اختلاف در
مشروطه خواهان

داستان انقلاب . قسمت سوم: ۱۳۶۸/۷/۲۱ ۵۷
- جنگ جهانی اول و اشغال ایران
- کودتای اسفند ۱۲۹۹ رضاخان و سیدضیاء تا انقراض قاجاریه

داستان انقلاب . قسمت چهارم: ۱۳۶۸/۷/۲۸ ۶۵
- تأسیس پهلوی ، از آغاز استبداد کبیر تا سقوط رضاخان و کارنامه اعمال او

داستان انقلاب . قسمت پنجم : ۱۳۶۸/۸/۵ ۷۹

- اشغال ایران پس از شروع جنگ جهانی دوم و اخراج رضا شاه از ایران
- اوضاع سیاسی ایران، آزادی، تشکیل احزاب و پیدایش حزب توده
در ۱۳۲۰

داستان انقلاب . قسمت ششم : ۱۳۶۸/۸/۱۲ ۸۹

- آغاز سلطنت محمد رضا پهلوی
- نخست وزیری قوام و ترندهای او برای حل بحران آذر بایجان و اخراج
روسها
- آغاز زمزمه ملی شدن نفت

داستان انقلاب . قسمت هفتم : ۱۳۶۸/۸/۱۹ ۹۹

- نهضت ملی کردن نفت و نخست وزیری دکتر مصدق

داستان انقلاب . قسمت هشتم : ۱۳۶۸/۸/۲۶ ۱۰۹

- قیام ملی ۳۰ تیر و نخست وزیری مجدد مصدق
- فشارهای خارجی علیه دولت مصدق و اختلافات داخلی جناح مصدق و
کاشانی
- کودتای ۲۸ مرداد و سقوط دولت مصدق

داستان انقلاب . قسمت نهم : ۱۳۶۸/۹/۳ ۱۱۹

- پیامدها و درس های پس از کودتای ۲۸ مرداد و شکست نهضت ملی
- انتقادات و ستایش ها نسبت به مصدق

داستان انقلاب . قسمت دهم : ۱۳۶۸/۹/۱۰ ۱۳۳

- روی کار آمدن کندی و تحمیل فضای باز سیاسی در ایران در سال ۳۸
- نخست وزیری امینی با اصرار آمریکا و رقابت امینی با شاه تا سقوط امینی و
بدست گرفتن اصلاحات توسط شاه
- تشکیل جبهه ملی دوم و نهضت آزادی و روابط جبهه ملی با امینی

داستان انقلاب . قسمت یازدهم : ۱۳۶۸/۹/۱۷ ۱۴۵
- موقعیت آیت الله بروجردی
- مناسبات روحانیت و شاه
- نهضت انجمن های ایالتی و ولایتی در سال ۴۱ و چگونگی مطرح شدن
آیت الله خمینی

داستان انقلاب . قسمت دوازدهم : ۱۳۶۸/۹/۲۴ ۱۵۹
- از قیام پانزده خرداد تا تبعید آیت الله خمینی
- نقش روحانیت و گروه های ملی و دیدگاه های رهبران حکومت

داستان انقلاب . قسمت سیزدهم : ۱۳۶۸/۱۰/۱ ۱۷۳
- شکل گیری گروه های مسلح چریکی از سال ۴۳ به بعد و شدت گرفتن
خشونت و استبداد حکومت

داستان انقلاب . قسمت چهاردهم : ۱۳۶۸/۱۰/۸ ۱۸۳
- دروازه تمدن بزرگ و بلند پروازی های اقتصادی شاه
- افزایش در آمد نفت ، اتخاذ سیاست های نوین اقتصادی و مشکلات
اقتصادی ، اجتماعی ناشی از آن
- عدم تناسب ظرفیت های کشور با شتابزدگی در مدرنیزاسیون و توسعه
- فساد های مالی در هیئت حاکمه ، زمینه ساز نارضایتی و بحران

داستان انقلاب. قسمت پانزدهم: ۱۳۶۸/۱۰/۱۵ ۱۹۳

- روابط ایران و آمریکا قبل و بعد از روی کار آمدن کارتر در سال ۱۳۵۵
- آغاز فضای باز سیاسی در ایران، پس از به قدرت رسیدن کارتر در آمریکا

داستان انقلاب. قسمت شانزدهم: ۱۳۶۸/۱۰/۲۲ ۲۱۱

- روش استبدادی و تشدید نارضایتی ها
- چگونگی و فلسفه تشکیل حزب رستاخیز در سال ۱۳۵۴ و انحلال آن در سال ۱۳۵۷
- اعتراضات و عریضه نویسی های میلیون، فشارهای بین المللی بر شاه و برکناری هویدا
- جریان نامه انتقادی عده ای از رجال ملی خطاب به شاه در خرداد ۱۳۵۶
- تعارضات و دوگانگی های فرهنگی در جامعه
- نخستین تکاپوها در سال ۱۳۵۶
- نقش برگزاری شب های شعر در تب و تاب های ۱۳۵۶ و ایجاد فضای انقلابی
- نقش شریعتی در تکوین انقلاب

داستان انقلاب. قسمت هفدهم: ۱۳۶۸/۱۰/۲۹ ۲۳۱

- سیر جریان روشنفکری از مشروطه تا انقلاب اسلامی و زمینه های فکری و فرهنگی انقلاب
- ارزیابی نقش دکتر علی شریعتی در انقلاب

داستان انقلاب. قسمت هجدهم: ۱۳۶۸/۱۱/۶ ۲۴۱

- وضعیت ارتش از زمان تأسیس (سال ۱۳۰۵) تا انقلاب اسلامی (۱۳۵۷)
- وضعف های درونی و ساختاری آن
- بررسی دلایل خنثی شدن کارایی ارتش در مقابله با انقلاب

داستان انقلاب . قسمت نوزدهم: ۱۳۶۸/۱۱/۱۳ ۲۵۳

- ولایت فقیه پایه نظری حکومت اسلامی
- چگونگی انتقال پیام های امام خمینی به ایران و اثرات و بازتابهای در گذشت
- حاج سید مصطفی خمینی

داستان انقلاب . قسمت بیستم: ۱۳۶۸/۱۱/۲۰ ۲۶۳

- مقاله استعمار سرخ و سیاه، آتشی در خرمن شاه
- درگذشت حاج مصطفی خمینی و تشدید مبارزه
- کبریت انفجار در قم و آغاز رویارویی شاه و مخالفان

داستان انقلاب . قسمت بیست و یکم: ۱۳۶۸/۱۱/۲۷ ۲۷۳

- گسترش قیام به شهرهای مختلف کشور و اعلام حکومت نظامی
- حادثه سینمارکس آبادان، سقوط دولت آموزگار و روی کار آمدن دولت
- شریف امامی
- راهپیمائی مهم عید فطر سال ۵۶

داستان انقلاب . قسمت بیست و دوم: ۱۳۶۸/۱۲/۴ ۲۸۵

- واقعه کشتار هفده شهریور ۵۷ (جمعه سیاه) و پیامدهای آن و بی اعتبار شدن
- راه حل های سیاسی و مسالمت آمیز
- تزلزل ارتش و تحولات سریع روانی - سیاسی

داستان انقلاب . قسمت بیست و سوم: ۱۳۶۸/۱۲/۱۱ ۲۹۹

- پیامدهای جمعه خونین
- روی کار آمدن شریف امامی
- گسترش اعتصابات و اعتصاب کارکنان صنعت نفت

- انتشار سند خروج ارز توسط صاحب منصبان (۲۶ شهریور) و اثر مخرب آن
علیه رژیم
- عقب نشینی های پی در پی شاه

داستان انقلاب. قسمت بیست و چهارم: ۱۳۶۸/۱۲/۱۸ ۳۰۹
- مهاجرت امام خمینی به پاریس و تسریع روند انقلاب
- مذاکرات نیروهای ملی با امام خمینی در پاریس و انتشار بیانیه سه ماده ای
رهبر جبهه ملی

داستان انقلاب. قسمت بیست و پنجم: ۱۳۶۸/۱۲/۲۵ ۳۱۹
- روی کار آمدن دولت نظامی ازهارى
- بحران تنازع بقا در درون رژیم شاه و باز داشت عده ای از مقامات وفادار
رژیم شاه از جمله هویدا
- اظهار ندامت و پوزش شاه در مقابل ملت

داستان انقلاب. قسمت بیست و ششم: ۱۳۶۹/۱/۳ ۳۲۹
- وضعیت روحی شاه
- سردر گمی هیئت حاکمه امریکا و بلا تکلیفی شاه در برابر حوادث انقلاب

داستان انقلاب. قسمت بیست و هفتم: ۱۳۶۹/۱/۱۰ ۳۴۷
- عجز و ضعف ساواک در مقابله با انقلاب
- ماه محرم و راهپیمائی سر نوشت ساز تاسوعا و عاشورای سال ۵۷

داستان انقلاب. قسمت بیست و هشتم: ۱۳۶۹/۱/۲۸ ۳۵۷
- آخرین تلاش های شاه برای روی کار آوردن یک دولت ملی و انتقالی

داستان انقلاب. قسمت بیست و نهم: ۱۳۶۹/۱/۲۴ ۳۶۹

- سقوط دولت نظامی از هاری و چگونگی نخست وزیری بختیار
- بحثهای درونی جبهه ملی درباره نخست وزیری بختیار و اخراج او از جبهه
- تشکیل کنفرانس سران چهارکشور صنعتی غرب در گوادلوپ

داستان انقلاب. قسمت سی ام: ۱۳۶۹/۱/۳۱ ۳۸۱

- موقعیت ارتش در مقابل انقلاب و ماموریت ژنرال هایزر آمریکائی به ایران
- برای حفظ وحدت ارتش
- مشکلات دولت بختیار و ارتش

داستان انقلاب. قسمت سی و یکم: ۱۳۶۹/۲/۷ ۳۹۵

- روی کار آمدن دولت بختیار
- خروج شاه از ایران و جشن و سرور مردم بخاطر فرار شاه

داستان انقلاب. قسمت سی و دوم: ۱۳۶۹/۲/۱۴ ۴۰۷

- تشکیل شورای نیابت سلطنت
- تشکیل شورای انقلاب
- استعفای رئیس شورای سلطنت
- تاکتیک های بختیار
- تظاهرات اربعین، نمایش قدرت انقلاب و پایان کار رژیم

داستان انقلاب. قسمت سی و سوم: ۱۳۶۹/۲/۲۱ ۴۱۹

- ماجرای سفر بختیار به پاریس جهت مذاکراه با امام خمینی، انگیزه ها
- و عوامل آن
- بازگشت امام خمینی به ایران و مجبور شدن دولت و ارتش به بازگشایی فرودگاه

- بازتاب بازگشت امام خمینی در حکومت و مردم

داستان انقلاب . قسمت سی و چهارم: ۱۳۶۹/۲/۲۸ ۴۲۹
- انتصاب دولت موقت انقلاب از سوی امام خمینی و مرحله انتقال قدرت

داستان انقلاب . قسمت سی و پنجم: ۱۳۶۹/۳/۴ ۴۴۱
- زمزمه های کودتا
- پیوستن همافران و ارتشیان به انقلاب
- آغاز درگیری مسلحانه مردمی ۱۹ بهمن تا فروپاشی ارتش

داستان انقلاب . قسمت سی و ششم: ۱۳۶۹/۳/۱۱ ۴۵۳
- تسلیم شدن ارتش، فرار بختیار، فروپاشی رژیم، پیروزی انقلاب و
حاکمیت دولت موقت انقلاب

پیوست شماره ۱ ۴۷۱
- سخنرانی مهندس بهزاد نبوی در مورد نقض بیطرفی ایران در شهریور ۲۰،
نظریه آلمانی شدن رضاخان و نقش انگلیس در ایران

پیوست شماره ۲ ۵۰۵
- معرفی نام ها

سخن ناشر

کتابی که پیش رو دارید، سلسله گزارش هایی تحت عنوان «داستان انقلاب» است که از رادیو بی بی سی پخش شده است. برنامه داستان انقلاب دوبار پخش شد. بار نخست بمناسبت دهمین سالگرد انقلاب اسلامی از ۲۲ بهمن ماه ۱۳۶۷ تا ۳۱ اردیبهشت ۱۳۶۸، جمعه شب ها ساعت ۱۹/۳۰ دقیقه در مدت سه ماه بود که در ۲۸ قسمت پخش شد. پس از توقفی چندماهه، دوباره برنامه داستان انقلاب از تاریخ ۷ مهر ۱۳۶۸ بصورت مفصل تری تکرار و از سر گرفته شد. در هر دو نوبت در آغاز و پایان هر قسمت، موزیک ای ایران - پاینده بادا ایران ما، با آلت نی نواخته می شد و صدای شاه، امام خمینی و مردم که در مطلع هر قسمت پخش می شد با این موزیک توأم و درهم آمیخته بود.

در دوره اول، بحث را از نهضت ملی شدن صنعت نفت آغاز کرده و با پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ خاتمه داد ولی در دوره دوم، بحث از نهضت مشروطیت تا پیروزی انقلاب بود. بنابراین در دور دوم، مباحث مربوط به نهضت مشروطه تا نهضت ملی (قسمت اول تا هشتم کتاب حاضر) کاملاً تازگی دارد و بقیه مباحث از نهضت ملی تا پیروزی انقلاب تقریباً در هر دو نوبت تکراری است و قسمت نهم در برنامه دوم که شروع بحث نهضت ملی است با آغاز بحث دور قبلی منطبق می باشد.

در دور دوم هر قسمت از برنامه تقریباً مشابه بحثهای دور اول است با این تفاوت که در دور دوم گاهی مطالب جدیدی هم به بحث های قبلی افزوده شده و گاه مطالبی از آن کاسته شده است .

لذا بیشتر قسمت های داستان انقلاب در دور دوم، نسبت به دور اول از حجم بیشتری برخوردار بوده و کمی مبسوط تر شده است اما مطالبی که در دور اول آمده بود و در دور بعدی حذف شده اند ما در این کتاب افزوده ایم (که این کتاب متن پیاده شده ۳۶ برنامه دور دوم داستان انقلاب است) و چون این مطالب در اصل برنامه در دور دوم نبوده است و ما از دور اول داستان انقلاب برگرفته و افزوده ایم، با حروف سیاه و ایتالیک (کج) آنها را مشخص کرده ایم تا ما به التفاوت نوبت اول و دوم از حیث آنچه حذف شده است (نه آنچه در دور دوم اضافه شده است) معلوم باشد. با نادیده گرفتن مطالبی که با حروف سیاه و ایتالیک (کج) در متن آمده است، آنچه می ماند به تمام و کمال، همان برنامه داستان انقلاب در دور دوم است.

عموماً مطالبی را که بی بی سی از افراد پخش کرده حتی از سید حسن تقی زاده، با صدای زنده آنها بوده است که در این کتاب نام صاحبان صدا در کنار هر پاراگراف ذکر شده است. قابل توجه است که هیچگاه این کتاب نمی تواند جای صدا و نوار صداها را بگیرد. نوارها از بعضی جهات از جذابیت بیشتری نسبت به کتاب برخوردارند زیرا در طنین صداها و لحن گفتارها معانی گوناگونی از شخصیت افراد، ضعف، غضب، قاطعیت، صلابت، تمنا و التماس، آرامش و اضطراب و برخی دیگر از صفات افراد نهفته است که اینها را دیگر نمی توان به همراه کلمات مکتوب کرد و فقط باید شنید بویژه آنکه، صدا و گفتار و تسلط بر بیان یکی از راههای باریک روانکاوی شخصیت ها است.

در این کتاب هر جا در ابتدای پاراگراف کلمه «گوینده» آمده است، منظور از آن گوینده رادیو بی بی سی و مجری برنامه است که به اختصار گوینده نوشته شده

و گوینده بی بی سی (مجری برنامه) در داستان انقلاب آقای باقر معین بود که خود از تهیه کنندگان و تدوین کنندگان مجموعه داستان انقلاب بوده است.

یادآور می شود که صدای پارسونز، ونس، برژنیسکی، سولیوان، گری سیک، دنیس رایت، جیمی کارتر و ... به زبان انگلیسی پخش شده و سپس گوینده بی بی سی ترجمه فارسی آن را گفته است. در حقیقت گوینده بی بی سی، با پخش صدای زنده آنها، نقلیات خویش را از زبان اشخاص مذکور مستند کرده است و ما در این کتاب به آوردن ترجمه فارسی اظهارات این افراد بوسیله گوینده بی بی سی اکتفا کرده ایم. و منظور از پخش سخنان X به زبان اصلی، زبان انگلیسی است.

برخی از مطالب و نقل قول ها مانند سخنان امام خمینی، در صورتیکه نامفهوم بوده اند یا پارازیت صدا داشته اند اگر مأخذ و کتابی برای آنها وجود داشته مراجعه شده و تصحیح یا تکمیل گردیده اند و در بسیاری از موارد، توسط ناقد متن، مأخذی هم برای سخنان امام خمینی افزوده شده است.

همه تیتراها و عناوین در سراسر کتاب، توسط نویسنده مقدمه و پاورقی ها و تعلیقات کتاب، تعیین شده اند.

ویرایش و علامت گذاریها: چون صداها بصورت زنده پخش شده و عموماً حالت محاوره ای و گفتاری داشته اند، پس از تبدیل شدن به کتاب، بسیاری از مطالب گنگ و نامفهوم شده و یا فهم آن دشوار می گردد، به همین جهت با ویرایش و علامت گذاری مطالب، قابلیت فهم و آسان خوانی مطالب زیادتیر شده و در پاره ای موارد که لازم بوده است، حالت گفتاری به نوشتاری مبدل گردیده است و مثلاً کلمه «بیان» در گفتار به «بیانند» در نوشتار تبدیل شده که با کلمه «بیان» مشتبه نشود و یا جمله «معروفه که میگن» به جمله «معروف است که

می گویند» ایغار یافته اما در غالب موارد که حالت گفتاری مطالب، مفهوم بوده، مطلب عیناً مطابق صورت اصلی گفتار نقل شده است. از آنجا که این نوارها مصاحبه با افرادی است که خود در جریانات چند دهه اخیر ایران نقش داشته یا حاضر و ناظر بوده اند، حکم یک سند تاریخی را دارد و اصل بر این است که دخل و تصرفی حتی در حالت‌های گفتاری افراد نشود.

در موارد نادری هم برخی کلمات که زائد تشخیص داده شده اند و چه بسا مخل معنای عبارت هم بوده اند حذف شده اند مانند حذف کلمه «بابا» از جمله زیر:

«یک آموزگاری را که بالاخره یه آدمی به فساد مشهور بوده، بابا، برمی دارند ...» قسمت بیست و یکم ۱۳۶۸/۱۱/۲۷

نمونه دیگر، تکیه کلام احسان نراقی در کلمه «اینا = اینها» است که کرار آپس از هر جمله ای بطور نابجا تکرار شده است و هیچ گونه ربط معنایی هم به جمله ندارد. برای مثال نراقی می گوید: «... در اون جلسه آخری که رفتم پهلوی شاه، ماشین نبود، اعتصاب بود و اینها، اتواستپ کردم، یه کسی من را آورد بعد اون وقت رسیدم و اینها و گفتم که قربان ...» قسمت بیست و ششم ۱۳۶۹/۱/۳

در جای دیگر از قول دکتر سنجابی آمده است: بعد از آنی که از زندان ما بیرون آمدیم، اونوقت دچار اختلاف با مرحوم دکتر مصدق شدیم، دکتر مصدق عده ای از دانشجویان چپی ها، از قبیل همین بیژن جزنی و غیره و اینها رو، نامه، به خدمت دکتر مصدق یک نامه ای نوشتند...» داستان انقلاب قسمت سیزدهم با حذف سه کلمه زائد و مخل فهم عبارت، جمله چنین اصلاح شد:

«بعد از آنی که از زندان ما بیرون آمدیم، اونوقت دچار اختلاف با مرحوم دکتر مصدق شدیم، عده ای از دانشجویان چپی ها، از قبیل همین بیژن جزنی و غیره و غیره، به خدمت دکتر مصدق یک نامه ای نوشتند...»

در نمونه دیگر، فریدون جم درباره ارتش ایران در زمان محمدرضا شاه می گوید: «چطوری نیروی پنجم جهان می شده با اینکه تمام قطعات یدکی آن نمی دانم باید از امریکا می آمد ...» قسمت بیست و هشتم - ۱۳۶۹/۱/۱۷

کلمه نمی دانم در این عبارت کاملاً زائد است و حذف شده.

بختیار نیز می گوید: «یک روز تلفن کردند از چیز که تیمسار می خواهد با جنابعالی صحبت بکند» قسمت بیست و هشتم

کلمه «از چیز» در عبارت فوق نیز زائد بود و حذف شده است.

البته در همه موارد چنین نبوده که هر چه زائد تشخیص داده شده حذف شده باشد بلکه فقط در مواردی که متوجه شده ایم، این قبیل کلمات که گاه فهم عبارت را هم دشوار می کردند حذف شده اند ولی اگر این کلمات ذره ای هم بار معنایی و ربط معنایی در جمله داشته اند، حذف نگردیده اند.

پیشگفتار:

برای نخستین بار در بهمن سال ۶۷ بود که سلسله برنامه های داستان انقلاب را از رادیو بی بی سی شنیدم و برای کسی که رشته ای از مطالعه تخصصی خویش را تاریخ انقلاب اسلامی قرار داده بود، این برنامه نکات مفیدی را در برداشت اما هنگامی که متن پیاده شده قسمتی از آن را خواندم و امکان تأمل و دوباره خوانی (که معمولاً در نوشتارها وجود دارد اما در شنیدارها کمتر اتفاق می افتد) برایم حاصل شد، این بار محتوای داستان انقلاب جالب تر از پیش به نظرم رسید و میل به استفاده عمومی تر از آن در من خلجان یافت. از سوی دیگر شخصاً، مقدمه نویسی و حاشیه نگاری بر متن دیگران را همواره منفعلانه دانسته و برای خود نمی پسندیده ام و کاری جز تحقیق و تفحص و بیان مستقلانه و فعالانه آن برایم ارضاء کننده نبوده است اما پس از آنکه داستان انقلاب را یکبار دیگر استماع کرده و یکبار خواندم و آنرا در ظاهر تقریباً بی طرفانه یافتم و گمان کردم می تواند در تعدیل دیدگاه ها (که در جامعه ما معمولاً طریق افراط و تفریط می پیماید و کمتر اعتدال در آن دیده می شود) کارساز باشد و همچنین مباحث آن را حاوی اطلاعات و تحلیل های جدید و سودمندی پنداشتم، برای تنظیم و مقدمه نویسی آن و توضیحات لازم در برخی از فرازهایش و در نهایت انتشار آن

بصورت کتابی که در دست دارید قانع شدم و حساب آن را از بی بی سی جدا کردم. زیرا در فرهنگ دینی ما و در عرف عقلا، برای «نیت و عمل»، «انگیزه و انگیزه» و «ماقال و من قال» باید حساب جداگانه باز کرد. چه بسا سخن صواب و عمل صحیحی از فردی با نیت سوء صادر شود و یا بالعکس سخن و کردار ناپسندی از فرد یا گروهی صالح. به همین روی، صرفنظر از اغراض و نیات بی بی سی و یا شخصیت و نقش آن در رابطه با انقلاب و کشورمان در مجموعه برنامه داستان انقلاب ارزش هایی را جستم که برای عرضه کردن آن قانع کننده بود و هر جا خطا، تحریف و یا تحلیل ناروایی از دیدگاه خود تشخیص داده ام توضیحاتی را در ذیل آن در پاورقی افزوده ام. البته، جداکردن سخن از صاحب سخن در عرف عقلا برای آن است که سخن صواب قربانی شخصیت گوینده اش نشود چون سخن صواب وقتی منتشر شد دیگر متعلق به همه و جزو میراث اجتماعی است و گرنه گاهی شناخت شخصیت گوینده و فهم انگیزه او کمک به فهم درجه اعتبار یا قوت و کاستی سخن و دیدگاهی که می خواهد القاء کند می نماید.

بهر حال در تأملات بعدی در داستان انقلاب احساس کردم که این مجموعه در صدد القای خطوطی بصورت زیرکانه و بی طرفانه است و محتمل است بعدها بصورت منبعی مورد استفاده محققین قرار گرفته و این خطوط در مطالعات آنان کارگر افتد و اینهم خود محرك دیگری شد برای اقدام به ارائه مجموعه همراه با نقد و توضیحات.

بسیاری از آثار و نوشته های تاریخی، صرفاً روایت ساده و وقایع هستند. نقل وقایع چنانکه در ظاهر اتفاق افتاده اند و یا در اخبار رسمی منعکس گردیده اند، هنری به شمار نمی رود. نکته اساسی اینجاست که هر واقعه ای که روی می دهد مانند قسمتی از کوه یخی است که بیرون از آب قرار دارد و قسمت اعظم آن ناپیدا و نهفته است. بخش مهمی از وقایع و علل و انگیزه های آن معمولاً ناپیدا است و یا در اعماق ذهن و روان جامعه قرار دارد، یا در پستوی

ذهن کارگزاران تغییر بوده و به همین روی «گاه یا همیشه» پنهان مانده است. بخشی از وقایع و حوادث از تصمیمات پشت پرده و تحلیل‌ها و نقشه‌های پیش ساخته نشأت گرفته و یا از سازمان‌ها و ساخت‌های پنهان و کارکردهای آنها ناشی شده و به همین دلیل علل آن مستور می‌مانند. تاریخ نیز همواره بر اساس ظاهر امور نوشته می‌شود نه باطن امور و اشخاص، در حالی که تغییرات از بواطن ناشی می‌گردند. بدون اینکه قصد کاستن از ارج کار مورخ را داشته باشیم شاید در تفاوت او با محقق بتوان گفت که یک مورخ، ظاهر بین است و یک محقق باطن بین. مورخ در جستجوی نقش‌ها و عوامل آشکار است ولی وظیفه محقق آن است که پشت پرده حوادث را ببیند و بنمایاند. مورخ به مو می‌نگرد و محقق به پیچش مو، مورخ در سطح می‌ماند و محقق به عمق می‌رود و می‌کاود. این دو رو یک‌رود مختص تاریخ نیست و قابل تعمیم به سایر علوم نیز هست.

برنامه داستان انقلاب، علیرغم زحماتی که در گردآوری آن متحمل شده اند و با وجود نکات بدیع و بکری که دارد، تاحدی می‌توان گفت روایت ساده و سطحی از قضایا است و به کشف راز و رمزها نمی‌پردازد و البته من نیز مدعی چنین اقدامی نیستم بلکه فقط در این جهت کوشیده‌ام.

بی‌بی‌سی با توجه به سابقه اش و موسسین آن و کشوری که بدان تعلق دارد به یک تشکیلات و سازمان سیاسی با اهداف و استراتژی مشخص شبیه‌تر است تا به یک بنگاه صرفاً خبری. یکی از مهم‌ترین اهداف هر بنگاه خبری و یا تشکیلات سیاسی جلب اعتماد عمومی است و در پرتو این اعتماد است که می‌تواند رسالت خویش را انجام و استراتژی خود را تحقق بخشد و خطوطی را القاء کند. رعایت ادب و بی‌طرفی در برنامه‌ها که نمونه‌ای از آن را در این کتاب ملاحظه خواهید کرد از راههای اساسی جلب اعتماد است و این درس بزرگی است که رسانه‌ها و رجال ما نیز باید بیاموزند.

اکنون نشر کارهای ژورنالیستی درباره انقلاب، در بازار کتاب متداول

شده است و کارهای دیگران را بزک کردن و نشخوار نمودن توسط برخی ناشران بی اندیشه و تاجر پیشه در بازار مکاره رواج و رونقی یافته است. آنها بامونتاژ چند کتاب داخلی یا خارجی و یا گردآوری بریده های جراید در یک موضوع خاص، کتابهایی را باعناوین جذاب انتشار می دهند بدون اینکه هیچ نکته و تحلیل و سخن نوی بر آن افزوده باشند در حالی که شایسته است یک کتاب ره آوردی تازه و نقد و تحلیل هایی روشنگر به همراه خود داشته و محققانه و غیر ژورنالیستی باشد. افسوس از نشر این دست کتب نیست، افسوس از چیرگی آن در بازار کتاب است. این وضعیت در بازار کتاب دوباره تردیدی به جان من افکند و در این فضا بیم مشتبه شدن کار این کتاب را با کتابهای فوق الذکر داشتم اما تصور اینکه مطالب داستان انقلاب در دسترس نیست و این برنامه یک مجموعه تحقیقی و برنامه زنده بود که تنظیم شده و بصورت رادیویی پخش گردیده است و تاریخ انقلاب را از زبان تاریخ سازان آن تدوین کرده، ایجاب می نمود که حاصل چنین تلاشی در اختیار اهل تأمل و تحقیق قرار گیرد و البته پاره ای از نکات آن نیازمند توضیحات و تعلیقاتی بود که باید بدان افزوده می شد.

داستان انقلاب مجموعه ۳۶ برنامه رادیویی از بخش فارسی بی بی سی است که اینک بصورت کتابی تحت عنوان تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی ایران منتشر می شود. این نام از پروژه ای الهام گرفته شد که دانشگاه هاروارد در آمریکا در سال ۱۳۶۵ تحت عنوان تاریخ شفاهی انقلاب ایران با مسئولیت حبیب الله لاجوردی در دست گرفت و در این رابطه به گردآوری و ضبط خاطرات کسانی پرداخت که در تاریخ ایران و انقلاب اسلامی به نحوی نقشی داشته اند.

برنامه داستان انقلاب، استخراج و مونتاژ شده مطالب از سیصد ساعت نوار مصاحبه است که آقای باقر معین در سفرهای متعددی به فرانسه، آمریکا و سوئیس انجام داده. او با افراد گوناگونی مصاحبه کرده و با کمک بهروز آفاق از توده

انبوه این نوارها و گفتگوها، برنامه منظم و منسجمی را مونتاز کرده است و علاوه بر این از صداها و خبرهایی هم که در بایگانی بی بی سی بوده است استفاده کرده و سیصد ساعت نوار فراهم آورده اند.

در این برنامه با کسانی گفتگو شده که خود گوشه ای از تاریخ معاصر ایران را ساخته اند و در متن یا حاشیه نقشی داشته و یا در آن حاضر و ناظر بوده اند و به زبان خویش، خاطرات، تجربیات، مشاهدات، نقش ها و تحلیل های خویش را بیان کرده اند.

از جلوه های بارز رشد در هر جامعه و ملتی این است که هر نسلی تاریخ دورانش را به دست خودش بنویسد و به نسل بعدی بسپارد زیرا فقط در اینصورت است که چون بازیگران و نقش آفرینان صحنه، خود حیات و حضور دارند بار د و اثبات ها و توضیح و پاسخ ها در قالبی متین و اخلاقی و با شیوه های سالم نقاط کور و ابهامات تاریخ را روشن می کنند و نسل های بعدی و نسل حاضر با گره گاههای کمتری مواجه شده و پندهای دقیق تر و عمیق تری از آن می گیرند و از یک سوراخ دوبار گزیده نمی شوند. کتاب حاضر مصداقی از این طلب و نمونه ای از کلام فوق است که در معرض نقد اندیشه و ران قرار می گیرد.

متأسفانه در بسیاری از تحقیقات مربوط به انقلاب و جامعه ما معمولاً، مخالفان و بیگانگان پیشقدم بوده اند و این کتاب نمونه ای دیگر از آن است. در عین حال امید است، نهادهای مربوطه کار مشابهی را در داخل کشور انجام داده و با ادامه گردآوری خاطرات در داخل کشور، در کنار آنچه دیگران انجام داده اند، رویهمرفته مجموعه کاملتری را تشکیل دهند.

نکات و ویژگی های مثبت و منفی برنامه داستان انقلاب:

۱- نگاه از درون، نگاه از بیرون: روایت کسی که از وقوع حادثه ای در حضور خویش سخن می گوید و روایت شخص دیگری از همان حادثه، وقتی که تاریخی شد، دو روایت متفاوت است.